

היבטים לשוניים פרשת ראה עה

דקדוקי קריאה בפרשת ראה בהפטרת שבת ראש חודש ובראשון של שופטים

| | |
|---|--|
| יא כז | אֶת-הַבְּרָכָה: הפסוק פותח באתנח אין כאן הכנה של טפחא |
| יא כט גִּרְזִים: | אין דגש בז"ן כפי שמופיע בחלק מהדפוסים |
| יב ב עֲבָדוּ-שֵׁם הַגּוֹזִים: | געיה בעי"ן, יש להקפיד על הפרדת התיבות והגיית הה"א, שלא יישמע 'עבדו שמה גוים' |
| יב ו מַעֲשֵׂי־רַחֲמֵיכֶם: | העי"ן בשווא נח והשי"ן אחריה בשווא נע, כן הדבר בהמשך פס' יא |
| יב ז בִּרְכָה: | הכ"ף הראשונה בשווא נח למרות הקושי |
| יב י וַיִּשְׁבַּתֶּם-בְּטַח: | געיה בוא"ו |
| יב יג הַשֹּׁמֵר: | במלעיל ומ"ם סגולה, כן הדבר גם בהמשך ¹ |
| יב יד שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ: | טעם טפחא בתיבת שֵׁם. מִצֻּן: כ"ף סופית דגושה |
| יב טו נִתֵּן-לָךְ: | געיה בנר"ן הראשונה. יֹאכְלֶנּוּ: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים, בדומה לו גם בהמשך הפרק |
| יב טז עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפָּכֶנּוּ כַּמִּים: | טעם טפחא בתיבת תִּשְׁפָּכֶנּוּ |
| יב יז מַעֲשֵׂר: | העי"ן בשווא נח, לא בפתח |
| יב כ אֶת-גִּבְלֶיךָ: | הלמ"ד בשווא נע ² . אֲכָלָה: הא' בחולם ולכן הכ' בשוא נע ³ |
| יב כו וּבָאת: | במלעיל |
| יב כח וַשְׁמַעְתָּ: | במלרע, לשון ציווי. מִצֻּן: כ"ף סופית דגושה |
| יב ל אַחֲרֵי הַשְׁמַד מִפְּנֶיךָ: | טעם טפחא בתיבת אַחֲרֵי. לֹא־לֵהֵימָּה: האל"ף נחה, כך גם בהמשך |
| יג ג וְנַעֲבַדְם: | הנר"ן בקמץ גדול והעי"ן אחריה בקמץ קטן |
| יג ד הַיִּשְׁכֶּם: | היר"ד בחירק, אין לקרוא 'האישכם' |
| יג י יִדְּךָ: | ביר"ד מרכא כטעם משנה וכן בפסוק טז. תִּהְיֶה-בָּו: געיה בתי"ו ודגש חזק בבית מדין דחיק |
| יג יב וַיִּרְאוּ: | במלרע |
| יג יד בְּנֵי-בְלֵעַל: | הלמ"ד הראשונה מנוקדת בחירק חסר ולכן היר"ד אחריה בדגש חזק ומנוקדת בפתח, יש להבחין בין תנועת הלמ"ד לבין צליל היר"ד |
| יג טו נַעֲשֶׂתָה: | הקוראים תי"ו רפויה כשי"ן שמאלית צריכים להיזהר לא להבליע את השי"ן. בכל מקרה השי"ן בשוא נח |
| יג טז אֶת-יֹשְׁבֵי: | ביר"ד מרכא כטעם משנה. הַחֲרָם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֶמְתָּהּ |
| לפי-חֲרָב: | יש להאיץ מעט את קריאת תיבת 'וְאֶת-בְּהֶמְתָּה' המוטעמת בטפחא, להסמיכה |

¹ הקורא מלרע ומ"ם צרויה בחשש שינוי משמעות.

² למראית עיין הבל"ת בתנועה קטנה (קיבוץ), אבל צוין כאן כמה פעמים שכתוב חריג במקרא "חסרות ויתרות" אינו משנה את הדקדוק. לכן התנועה כאן היא תנועת שורק גדולה (כמו במילה גבול). לא צוינה כאן געיה בבית כי יש געיה באל"ף באות הנסמכת.

³ אם יקרא בשוא נח ישמע כאלו מנוקד בקמץ קטן, ובמקום פועל בעתיד (מדבר) יהפוך לשם עצם או לציווי.

לתיבה שלפניה שהרי זהו המפסיק העיקרי הַחֲרִם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֶמְתָּהּ --
 - לְפִי-חָרֵב⁴
 יג יז וְשָׂרְפָתָּ בָאֵשׁ: קדמא ואזלא כן צריך להטעים ולא במונח רביע⁵
 יג יח וְנָתַן-לָךְ: געיה בנר"ן הראשונה
 יד א קָרָתָה: הקר"ף בקמץ קטן
 יד ד כְּשִׁבִים: יש להיזהר מפני שיכול האותיות ש-ב
 יד י אֲשֶׁר אֵין-לּוֹ: תיבת אֲשֶׁר מוטעמת בדרגא בניגוד לכללי מרכא-דרגא לפני תביר⁶
 יש לשים לב להבדלים הדקים בין המקרא שלפנינו לבין המקבילה בספר ויקרא יא
 יד יב וְהֶעֱזִינָהּ: הה"א בקמץ רחב והע"ן אחריה בקמץ קטן, הנר"ן בחירק חסר והיר"ד אחריה
 קמוצה ובדגש חזק
 יד יג וְהָרָאָה: עוף זה בספר ויקרא מכונה דאה, בדל"ת במקום רי"ש
 יד יד וְאֵת כָּל-עֶרֶב לְמִינוֹ: יש להיזהר מהמקרא הדומה בספר ויקרא, שם אין וא"ו החיבור לפני
 תיבת 'את'
 יד טז אֶת-הַכּוֹס: אין כאן וא"ו החיבור בניגוד לפסוק המקביל בויקרא
 יד יז וְאֵת-הָרַחֲמָה: במלעיל!
 יד כא לֹא תֹאכְלֶנּוּ: לֹא במונח ולא במקף. לֹאָר: הלמ"ד בפתח. לְנִכְרִי: הלמ"ד בשוא
 יד כג מַעֲשֶׂה: הע"ן בשווא נח
 יד כד שְׁאֵתָו: השי"ן בשוא והאל"ף בצירי
 יד כה בִּידָךְ: כ"ף ראשונה בשווא נח, על אף הקושי. כן הדבר גם בהמשך הפרק
 יד כו בִּידָךְ: ולא בִידָךְ, הדל"ת בשוא נע לא בסגול והטעם בכ"ף
 יד כז תִּשְׁאַלְךָ: געיה בתי"ו. האל"ף בקמץ רחב והלמ"ד בשוא נע. וְאֶכְלֶתָ שָׁם: טעם נסוג אחור
 לכ"ף ודגש חזק בשי"ן מדין אתי מרחיק
 טו ב לֹא-יָגֵשׁ: שי"ן שמאלית
 טו ד יִהְיֶה-בָּךְ: געיה ביר"ד הראשונה ודגש חזק בב"ת מדין דחיק
 טו ו וְהֶעֱבַטְתָּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הע"ן החטופה, ועל אף הקושי, הטי"ת בשווא
 נח
 טו ז תִּקְפֹּץ: הפ"א דגושה
 טו ט קָרָבָה: הקר"ף בקמץ רחב והרי"ש אחריה בשווא נע. וְרָעָה עֵינֶיךָ: יש להקפיד, כבכל מקום
 אחר במקרא, על קריאת הע"ן שאם לא כן, משבש את משמעות הכתוב
 טו יא לַעֲנִידָה: העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת הע"ן החטופה, הנר"ן בחירק חסר ולכן היר"ד
 אחריה דגושה. וְלֹא־בִינָךְ: הלמ"ד וגם הבי"ת בשווא נח, היר"ד בחולם והנר"ן אחריה בשווא נע: ול-
 אב-ינך

⁴ הערה זו מיועדת בעיקר לבעלי הקריאה האשכנזים

⁵ כן הוא בכל המקורות חוץ מהמנחת שי

⁶ דרגא תבוא כאשר ישנן לפחות שתי הברות המפרידות בין הברת התביר לבין הברת המשרת. עפ"י תורה קדומה: אֲשֶׁר אֵין-לּוֹ

טו יב **וְעִבְדָּךְ**: הבי"ת בקמץ גדול ושווא נע בדל"ת, כן הדבר גם בהמשך פס' יח

טו יד **וּמִיִּקְבֹּךְ**: המ"ם בחירק חסר והי"ד אחריה דגושה ומנוקדת אף היא בחירק חסר

טו טז **אֶהְבֶּךָ**: הבי"ת בשווא נע

טו יז **תַּעֲשֶׂה-כֵן**: העמדה קלה בת"ו ודגש חזק בכ"ף מדין דחיק

טו כ **תֹּאכְלֶנּוּ**: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף פתח

טו כא **תִּזְבְּחֶנּוּ**: הבי"ת קמוצה

טז א **וְעָשִׂיתָ פֶּסַח**: הפ"א בדגש חזק מדין אתי מרחיק **בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר**: תיבת **אֲשֶׁר** מוקפת ולא במונח

טז ב **וְזָבַחְתָּ פֶּסַח**: טעם נסוג אחור לבי"ת

טז ג **תֹּאכַל-עֲלִיוֹ**: יש להעמיד קלות את קריאת הת"ו מפני הגעיה שם

טז ה **נָתַן לָךְ**: הטעמה בת"ו, אין טעם נסוג אחור לנר"ן

טז ו **לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שֵׁם**: תיבת **שֵׁם** בתביר, אין להסמיכה לתיבה שלפניה בזקף בשונה מקודמו יד כב **לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שֵׁם**

טז יג **בְּאֶסְפָּךְ מִגִּרְנֶךָ**: גם האל"ף וגם הגימ"ל בקמץ קטן

טז טו **בְּכָל תְּבוּאָתְךָ**: בכל במהפך ולא במקף ולכן הכ"ף בחולם ולא בקמץ קטן

טז טז **יִרְאֶה כָּל-זְכוּרְךָ**: בקדמא ואזלא ולא בתלישה (לא קורן אך יש חומשים)

טז יז **נָתַן-לָךְ**: געיה בנר"ן

הפטרות שבת ראש חודש

ג **עֲרַף כָּלֵב**: טעם נסוג אחור לע"ן. **מִבְּרָךְ**: טעם נסוג אחור לבי"ת

ח **הַיִּזְחָל**: ה"א השאלה מנוקדת בחטף וטעם נסוג אחור לי"ד. **אִם-יִזְלָד-גִּזִּי**: יו"ד בחירק קטן, וא"ו בדגש חזק, קמוצה ומוטעמת מדין נסוג אחור⁷

יא **מִזִּז**: להיזהר לא לקרוא מזיו

יב **הַנְּגִי**: נר"ן ראשונה, על אף הקושי, בשווא נח. **תִּשְׁעֲשָׁעוּ**: שתי השיני"ן בקמץ רחב

יד **וְזָעַם**: במלרע

טז **וְרָבּוּ**: הטעם בבי"ת מלרע.

יז **וְהִמָּטְהִרִים**: המ"ם בחירק ולא בשווא⁸

יח **בְּאֶה**: במלרע

יט **מִשְׁכִּי קֶשֶׁת**: טעם נסוג אחור למ"ם ושי"ן בשווא נע

כא **לְלוּיִם**: הלמ"ד רפויה ללא דגש ובשווא נח

ראשון של פרשת שופטים:

טז יח **שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים**: הפ"א והטי"ת בשווא נע. **תִּתֶּן-לָךְ**: געיה בת"ו הראשונה

⁷ הלמ"ד שמרה על הצירי, אבל יש בה געיא, וכן שני הנסוגים בפס' ג.

⁸ בניין התפעל

טז כ נִתֵּן לָךְ: אין טעם נסוג אחור, כן הדבר גם בהמשך יז ב
 טז כא תַּעֲשֶׂה-לָּךְ: העמדה קלה בתי"ו ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק
 יז א כָּל דָּבָר רָע: טעם טפחא בתיבת כָּל, יש להקפיד על הפרדה בין שתי התיבות הנותרות
 יז ד וְהִגַּד-לָךְ: געיה בה"א
 יז ז תִּהְיֶה-בּוֹ: העמדה קלה בתי"ו ודגש חזק בבלי"ת מדין דחיק
 יז ח לִנְגַע: הלמ"ד קמוצה
 יז י אֲשֶׁר יִבְחַר ה': טעם טפחא בתיבת אֲשֶׁר
 יז יב לְשֶׁרֶת שֵׁם: טעם נסוג אחור לשי"ן הראשונה

מתוך חלק הדקדוק בתורה קדומה: "ארבעה ספרים אין מסיימים בהם אלא מלמעלה (כלומר כופלים את הפסוק הלפני אחרון) וסימניך יתק"ק – ישעיהו, תרי עשר, קהלת וקינוח (איכה)"
 הערה כללית בקשר לתפילת מוסף של שבת ראש חודש: יש לקרוא "חֲרָכָה עֵירָנו" כאשר החי"ת בקמץ גדול [והרי"ש בשווא נע] ולא בקמץ קטן [ושווא נח] שאז יש בכך כדי לשוות למילה זו משמעות שונה ובלתי רצויה.

יא כא אֶת־הַבְּרָכָה ברשימת דקדוקי הקריאה מצוין הקושי בקריאת אתנח בראש הפסוק ללא הכנת טעמים מקדימים.
 בעבר (גליון ראה עא) דובר אצלנו על כינוי 'סחפא' לאתנח הוזה.
 בקובץ תורת הקורא מסכם את הענינים כך.
 י"א כ"ז: אֶת־הַבְּרָכָה - יש להקפיד לנגן את הטעם אתנחתא כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפניו ולהטעים אֶת־הַבְּרָכָה*.
 ובהערה:

* מכיון שהטעם אתנחתא בא כאן מיד בראש הפסוק ללא טעם נוסף לפניו, יש קצת מחסור בנגינה אם מטעימים אותו כאתנחתא רגיל, ומשום כך יש נטיה טבעית להוסיף טעם נוסף בהברות שלפניו. אך אין נכון לעשות כן, ויש לנגן את הטעם בהברה המוטעמת בלבד.
 ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, נזכר שניגון אתנחתא זו שונה מעט משאר אתנחתות, שכתב (מעט לפני שער הזרקא): ויתכן לבוא בראש הפסוק כמו וְהָיָה (יהושע ט"ו מ"ח), בַּמִּדְבָּר (שם ס"א), וַיֹּאמֶר אֱלֹנָא אֲחִי (בראשית י"ט ז). וזה הטעם יקרא מונח לפי שאתה מניחו בלי מתיגה והנעה כי טוב.
 וכן בספר "הורית הקורא" המיוחס לר' יהודה בן בלעם (והוא מהדורת הספר הארוך בכתב יד של "טעמי המקרא", קטע זה מובא בספר "כתר ארס צובה ניקודו וטעמיו עמ' 120) נאמר: והקוראים יוסיפו בנעימתם אם היא בראש הפיסוק.
 ובכתב יד העוסק בדיני הטעמים המובא בספר המסורה (חלק ג' עמ' 51) נכתב: ודע כי האתנח כאשר הוא בראש הפסוק יתנגן כמו תלישא גדולה, חוץ ממקום אחד, והוא וַיִּסְעוּ (בראשית ל"ה ה').

והבחור בספרו טוב טעם (פרק ה', תמונת האתנח) כתב שיש קוראים לאתנחתא הבא בראש פסוק "סחפא" או "סחפא". וכן בתשלום מקנה אברם (שער טעמי המקרא), ובערוגת הבושם (פרק כ"ז), קראו לאתנחתא באופן זה שבא בראש פסוק בשם "סחפא" (והובאו דבריהם במנחת שי שמות ל"ג י"ד). וכנראה נתנו לו שם זה להדגיש שאין ניגונו כאתנחתא רגיל שבא טעם לפניו שמכין את ניגונו, אלא ניגונו שונה מעט משאר אתנחתות, אך לא באו לומר שאינו מפסיק כשאר אתנחתות (ומה שכתבו שקראו לו עבר או קוץ שהוא פחות ממשרת, כוונתם על פחיתות נגינתו, ולא על פחיתות הפסוק, שהרי באמת הוא אתנחתא רגיל, ואף הניקוד משתנה על ידו כמו כל אתנחתא וסו"פ, כגון וַיֹּאמֶר (בראשית כ"ד ל"ד) בפתח המ"ם, ולא וַיֹּאמֶר בסגול המ"ם, וכגון וַיִּסְעוּ (בראשית ל"ה ה') בקמץ הסמ"ך, ולא וַיִּסְעוּ בשווא הסמ"ך).

וכן בספר המסורה (חלק א' עמ' 658) מובאת רשימת מסורה המונה ומפרטת את הטעמים ושמותם (הרשימה פותחת במילים: אלה הטעמים ואלה שמותם, וכו') וביניהם נמנה הטעם: ויאמר - סעפא (מלבד הטעם אתנחתא שגם הוא מופיע ברשימה זו). ור"ה כתב (משפטי הטעמים ה' ע"ב בהערה) שיש לאתנחתא שמות נוספים, יש שקוראים לה חונה, או סחפא, או סעפא, או חספא, וכתב שראה בטוב טעם ובערוגת הבשם שכתבו שלא יקראו סחפא אלא לאתנחתא הבא בראש פסוק, אך מהמסורה מוכח שלא כדבריהם (שהמסורה במק"ג פרשת אחרי מוסרת על הפסוק עָרֹת פִּלְגֶּה לֹא תִגְלֶה (ויקרא י"ח ט"ו) "כל סחופי בצירי", והיינו שאם מוטעם באתנחתא מנוקד תִּגְלֶה בצירי, ואם מוטעם בשאר טעמים מנוקד תִּגְלֶה בסגול. ומוכח מהמסורה שסחפא הוא שם לכל אתנחתא). אך באמת סחפא הוא השם הבבלי לטעם אתנחתא, וכנראה אימצו שם זה לאתנחתא כשהוא בא בראש הפסוק רק כדי להודיע על שינוי משאר אתנחתות, ולא שהוא באמת טעם אחר, וזו כוונת טוב טעם וערוגת הבשם, וממילא לא קשה על דבריהם מהמסורה. ע"כ מ"תורת הקורא".

יב י וְהִנִּיחַ לָכֶם מִכָּל-אֲיִבֵיכֶם שאלה: הקורא קרא וְהִנִּיחַ בחירק במקום בצירי מה דינו? תשובה: ידועה הצורה של ע"ו או ע"י הכין הבין השיב, צורה זו מתאימה לשורש נוח. צורה אחרת היא של חסרי פ"נ הפיל הקף הציל וכד'. לעניין הניח מצאנו במקרא את שתי הצורות הנזכרות. השורש נ.ו.ח הוא מסתבר, השורש נ.ג.ח אינו קיים. לכן יש אומרים שהשורש (של הדגוש) הוא ינח, ויש אומרים שהוא נוח, והדגש בהתאמת ניקוד חירק חסר או פתח, בא כדי ליצור בידול משמעים בין לשון מנוחה ובין לשון שימה או עזיבה. לכן הקורא טעה כאן, וראוי היה להחזיר אותו על הטעות⁹.

יג ז כִּי יִסִּיתֶךָ אֶתֶּיךָ בֶּן-אָמֶךְ ראב"ע: וטעם בן אמך - שהייתם בבטן אחת. והאם כגוף, והאב כצורה. והצורה - לא יבינה כי אם מתי מעט. וכתב הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא

בבעהתוס' עה"ת פ' ראה (י"ג ז') כי יסיתך אחיך בן אמך כתבו פירוש עפ"י הראב"ע, ופי' שני עפ"ד הגמ' קידושין פ' ע"ב.

דעת זקנים מבעלי התוספות שהוא חביב כך ששניכם יצאתם מבטן אחד אבל בני האב אינן חביבין כל כך זה לזה. ועוד שדרכן לשנוא זה את זה מפני הירושה: תלמוד בבלי מסכת קידושין דף פ עמוד ב פשטיה דקרא במאי כתיב [רש"י: לענין פשוטו של מקרא שדרכן זהסותה אמאי נקט בן אמך].

? אמר אביי: לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא בן אב דסני ליה [ששונא אותו. רש"י: לפי שממעט בחלק ירושתו]. ועייץ ליה [=ויועץ לו, חילוף סדר אותיות] עצות רעות, אלא אפילו בן אם דלא סני ליה [שאינו שונא אותו. רש"י: שאין להם חלק ירושה יחד זה יורש את אביו וזה יורש את אביו].- אימא צייתי ליה [אמור שתשמע לו], קמ"ל. הנימוק של הירושה אינו מפרש בתלמוד אלא ברש"י.

יד ה פרשה וטבעה ד"ר משה רענן "אֵיל וצָבִי וְיַחְמֹר וְאָקוּ וְדִשָּׁן וְתָאֵז וְזָמַר:"

בלתי מזוהה

הזמר מופיע במקרא פעם בודדת והיא בפרשתנו, בתוך רשימת 10 החיות והבהמות הטהורות. אין באזכור זה שום פרט מידע העשוי לסייע בזיהויו, מלבד העובדה שמדובר בחיה מפריסה פרסה, שוסעת שסע ומעלת גרה. זהות הזמר נעלמה מעיני רבים מהמפרשים, דבר שגרם לשתיקתם בבואם לפרש את הפסוק. רש"י פירש מהם

⁹ ידועים דברי השולחן ערוך או"ח כה ז לעניין ניקוד 'להניח תפילין'. על פסק הלכה זה חלק המדקדק ר' מנחם לונזאנו בעל אור תורה, וגם בסידור עבודת ישראל של זליגמן בר הוא טוען שהלכה זו אינה נכונה מבחינה דקדוקית. גם בנוסח התימנים מנוקד לְהִנִּיחַ.

אקו ותאו אך לא את הזמר. אבן עזרא כתב: "איל וצבי – ידועים, והחמשה האחרים צריכים לקבלה". בחזקוני אנו קוראים: "... זמר לא איתפרש". ייתכן שמיעוט האזכורים נובע מכך שמין זה היה נדיר ומיעטו להשתמש בו. דבר זה משתקף מהעובדה שהזמר מוזכר בסוף רשימת המינים הטהורים המנויים בפסוק. ייתכן אף לומר שהניסיון לזהות את הזמר יומרני מדי שהרי על פי פירוש רש"י בגמרא בחולין (פ,א) כבר האמוראים לא הכירו אותו.

תרגום אונקלוס ובעקבותיו תרגום יונתן פירשו שהזמר הוא "דיצא": "אילא וטביא ויחמורא ויעלא ורימא ותורבלא ודיצא" אך עדיין נותר לברר מהו מעלה גרה זה. הרב נתן אדלר הכהן כתב בפירושו "נתינה-לגר", שהוא מלשון שמחה, כמו "זמר" בעברית. בפירוש הרוקח על התורה נכתב: "הטעם שנקרא כן, מזמרים לפניו כשתופסין אותו". חוסר הבהירות ביחס למשמעות המילה "דיצא" גרם לכך שכמה מהמפרשים, במקום להסיק מתוך השם "דיצא" מהו הזמר, נקטו בצעד הפוך והצעות הזיהוי הובילו לפרשנויות השונות של "דיצא". בהקשר זה יש להעיר שהזיהויים הרבים למין זמר מבוססים בעיקר על הרמז לכאורה הקיים בשם זה (מזמר – מקפץ, קרניים מסתעפות כזמורות, צמר קצר הנראה כאילו הוא זמור וגזוז ועוד). לזיהוי הזמר הוצעו אפשרויות רבות כמו גיירפה, בובאל, כבש בר ועז בר אך אנו נתרכז רק בזיהוי כגיירפה.

זמר – גיירפה

הזיהוי הקדום ביותר של הזמר הוא הגיירפה בעלת כל סימני הטהרה. השבעים והוולגטה מתרגמים את השם "זמר" ל - Camelopardalus. שם זה הוא שילוב של camel כלומר גמל יחד עם pardalia השם היווני לנמר (שם זה התגלגל לעברית בצורת "ברדלס"). צווארה הארוך של הגיירפה הזכיר לקדמונים את הגמל ואילו חברבורותיה את הנמר.

גם רס"ג זיהה את הזמר כגיירפה ותרגם לשמה הערבי אל-זראפה. בעקבותיו הלכו גם אבן-גינאח ואחריו הרד"ק (ערך "זמר") ורבים נוספים. הרשב"ץ ב"בין-שמועה" (הלכות טרפות, דף ה,ב) כתב בשם הגאון (כנראה הרס"ג): "הרבה העידו לי על חיה גדולה, שהוא בלשון התורה זמר... ותרגמה הגאון אלזראפא, שצווארה ארוך וגופה גדול מאד, עד שכשהיא בתוך החומה, פושטת צווארה חוץ לחומה. והעידו לי כי ראו אותה בפאס". בתקופת ההשכלה חדר השם הלועזי גם לעברית והגיירפה נקראה "גמל נמר", "גמל נמרי" או "נמר הגמל".

רבי יוסף שיינהאק, בספרו "תולדות הארץ" (ורשה, תר"א), תיאר בהרחבה את "נמר הגמל" ומדבריו אצטט קטע קצר:

... והוא צוהל בקולו מכה ברגליו האחרונות כהסוס אשר ידמה לו ביתר דרכיו ומנהגיו, אפס כי לא יוכל לדהור ומרוצתו כבדה בצעדים בלתי מסודרים, אולם גם אם ילך בנחת ובלאט, בכל זאת ימלא את מרוץ האדם ויותר ברוחב פעמיו אשר יחזיקו ה' עד ח' אמות. מחיתו מדשא ירק ועלי העץ, והוא מפחד ובורח ונעים בטבעו, באפריקא אוכלים את בשרו. עוד לפני ממשלת הרומיים ידעו את החי הזה והביאוהו לרומי, ובזמנינו הביאו רבים ממינו לאיראפ"א.

נוכחות במצרים העתיקה

חוקרים המסתייגים מזיהוי זה טוענים שהגיירפה שהיא בעל חיים אפריקאי לא הגיעה לארץ ולכן ספק אם הייתה מוכרת, אך בניגוד לדעתם מחקרים מראים שהגיירפה הייתה חלק מעולם החי של מצרים העתיקה החל מתקופת הממלכה המצרית הקדומה, באמצע האלף השלישי לפסה"נ. לאחר מכן הגיירפה נעלמה מנופה של מצרים והופיעה מחדש בימי השושלת השמונה-עשרה, היינו בתקופת הברונזה המאוחרת (לפני כ-3600 שנה), כשהגיעה למצרים מאזור חבש או לוב.

ממצאים רבים של עצמות, כתובות סלע, איורים על קברים ועוד ממצרים, מעידים על חשיבותה בנופי החי בתקופה זו. ניתן להניח שבעת יציאת מצרים הגיירפה הייתה

מוכרת במצרים. ייתכן שהיא הובאה לארץ-ישראל בתקופת המקרא דרך מצרים אם כי הייתה נדירה. הופעת הזמר בסוף רשימת המינים הטהורים מתאימה למין נדיר. מאוחר יותר אנו מוצאים תיאורים גרפיים של הגירפה כמו למשל במערת קברים במראשה המיוחסת לפני כ-2500 שנה. בפסיפס בית הכנסת העתיק בעזה מהתקופה הביזנטית שנבנה לפי המשוער בערך בשנת דיסח מופיעה גירפה (ראו תמונה).



תמיכה נוספת אפשרית לזיהוי הזמר עם הגירפה היא העובדה שהגירפה שייכת לקבוצה טקסונומית שונה מאשר האילים, הכבשים ויתר החיות הטהורות, משום שייתכן שרשימת המינים הטהורים אינה מייצגת מינים ספציפיים אלא קבוצות טקסונומיות.

לתגובות ורישום לקבלת מאמרי צמחים ובעלי חיים על פי סדר הדף היומי:

raananmoshel

טו כב בַּשְׁעָרֶיךָ תֹאכְלֵנוּ הַטֶּמָּא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו כְּצִבִּי וְכֶאֱיִל: לשון דומה לעיל יב טו: הַטֶּמָּא וְהַטְּהוֹר יֹאכְלֵנוּ כְּצִבִּי וְכֶאֱיִל: ולעיל יב כב הַטֶּמָּא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֵנוּ: ההבדל בין המקרא כאן (בכור בעל מום) לקודמיו (פסולי המוקדשין ובשר תאווה) שכאן כתוב תֹאכְלֵנוּ בנוכח, ושם יֹאכְלֵנוּ בנסתר. אבל כמו שבקודמים הַטֶּמָּא וְהַטְּהוֹר אינם מתפרשים כפנייה אליהם, כך גם כאן לא מסתבר לפרש כך. הרב משולם ראטה ז"ל בספר מבשר עזרא מפנה לפירוש הראב"ע כאם שמפרש שהמקרא פונה אל הטמא והטהור והוא מעיר שראב"ע סותר בזה את מה שכתב במקומות אחרים א"ע דברים כ"ב "והטעם כמו קריאה, אתה הטמא או הטהור". סותר למ"ד בפי' שלח בפי' הקהל חוקה אחת לכם, ובפי' מאזנים בשער הנודעים "שאין סימן קריאה בלה"ק". ועי' אהל יוסף בפי' ראה שם. —

"אוהל יוסף" הוא כינוי לליקוט הקטוע מהספר צפנת פענח של ר' יוסף טוב עלם על ראב"ע. וכן הוא כתב בפירושו צפנת פענח

והטעם כמו קריאה. פירוש: ההיא שבמלת הטמא ובמלת¹⁶

הטהור איננה היא הרעת¹⁷ רק היא דומה לקריאה¹⁸. והקריאה היא שקוראים כלשון ישמעאל יא פלוגי¹⁹, ופירושה כמו ויאמר לו איכה (בראשית ג, ט). ואף על פי שאמר²⁰ שהוא כמו²¹ קריאה לא אמר שהוא²² קריאה ממש כי כבר פירש בפירשת שלח² לך כפסוק הקהל חוקה אחת (כמדבר ט"ו, ט"ז) שאין²³ כלשון הקדש סימן קריאה. כי אינו נמצא * ככל המקרא²⁴, וכן פירש בספר מאזנים בשער הנודעים²⁵.

מובאים כאן קטעים נוספים מהרב משולם וקטע על הפשרת החודש. לצערי זמני אינו עומד לטפל בהם כראוי, ותקוותי לשוב ולדון בהם.

דברים ט"ו א' לילה הוציאך "מתחת רשות פרעה, והקרוב עוד אפרשנו". ובתהלת
דבריו רמו למ"ש בפ' בא, ואח"כ רמו למ"ש להלן פסוק ו' מועד צאתך ממצרים
"שאיננו דבק עם כבוא השמש". והמוטו"ט כתב על זה "נראה שהוא ט"ס וצ"ע".
אבל באמת הוא פשוט ומבואר.

דברים ט"ז ז': "וכשלת" פירשתיו באש וכן ויבשלו את הפסת, באש". ורמו למ"ש
בפ' בא בפ' ובשל מבושל, ובפיה"ק שם לא נמצא זה. — ומוזה נראה כי פי' דברים
נמשך במהדורא אחת עם פיה"א לשמות. — וע"ש בפ' בא בפסוק הנ"ל בבעה"תוס'
הביאו מראב"ע נוסחא משונה ותוספת מאמר שלא נמצא אצלנו. ואפשר היא
מהדורא שלישית (עי' מחוק"י ועי' לעיל). ועי' בפ' בא תוספת תלמידו הכותב.

דברים ט"ז ח' ששת ימים תאכל מצות — צריך לבאר דבריו.

שם ט"ז כ"ג: "טעם מדי שבת בשבתו, בפרשת שבע שבתות". וליחא כלל לא
בויקרא כ"ג ט"ז—כ"ב ולא בכ"ה א'—י"ג.

תן לחכם ויחכם עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע
שם): php.gilionot/net.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
ff771febc5bf6a14/dvir/search#/0/u/ca/mail/com.google.mail/

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺